

KÜÇÜK YAŞTA ÖLEN ÇOCUKLARIN ANNE BABALARINA ŞEFAATLERİNİ KONU EDİNER MÜELLİFİ MEÇHUL BİR MANZÛME

An Authorless Manzûme Treating the Shafa'a (Intercession) of Children Dying Young, For Their Parents

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Burak Çakın

ORCID: 0000-0003-0579-4850/ Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Türk İslam Edebiyatı Bölümü.

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 03 Ağustos 2021

Kabul tarihi: 30 Eylül 2021

Anahtar Kelimeler: Türk İslam
Edebiyatı, ölüm, küçük yaşta ölen
çocuklar, hadis.

ÖZ

Eski Anadolu Türkçesi devrinde yazılan eserlerin büyük bir kısmı, dinî ve ahlakî bir muhtevaya sahip olup muhataplarına yol göstermeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, Hz. Peygamber'in hadislerini konu alan birçok eser verildiği bilinmektedir. Bu çalışmada Hz. Peygamber'in "büluğ çağına ermeden ölen çocukların anne-babalarına şefaati" hakkındaki hadislerini anlam bakımından ele alan ve müellifi bilinmeyen bir manzûme incelenmiştir. Dil ve imla özelliklerinden Eski Anadolu Türkçesi devrine ait olduğu anlaşılan manzûmede Hz. Peygamber'in hadislerinden yola çıkılarak, küçük yaşta ölen çocukların ahirette anne ve babalarına ne şekilde şefaate edecekleri ve cehennem azabından kurtulmalarına nasıl vesile olacakları canlı tasvirlerle anlatılmıştır. Manzûme, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda 06 Mil Yz A 9084/6 demirbaş numarası ile kayıtlı olan kitapta yer almaktadır.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 03 August 2021

Accepted: 30 September 2021

Keywords: Islamic Turkish literature,
death, children who die at a young age,
hadith.

ABSTRACT

Most of the works written in the Old Anatolian Turkish period have a religious and moral content and aim to guide their interlocutors. In this context, it is known that many works on the hadiths of the Prophet Muhammad have been written. In this study, an authorless (with no identified muallif) manzûme dealing with the hadiths of the Prophet Muhammad about "the shafa'a of children dying before reaching puberty, for their parents" is discussed in terms of meaning. In the manzume, based on the hadiths of Hazrat Muhammad, how the children who die at a young age will give shafa'a for their parents in the akhira(hereafter) and how they will mediate for their being saved from the torment of jahannam (hell) are described with vivid depictions. The manzûme is included in the book registered in the National Library Manuscripts Collection with the fixture number 06 Mil Yz A 9084/6.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: mehmetburak44@gmail.com

GİRİŞ

Ölüm her canlı için kaçınılmaz bir sonudur. Yakınların ölümüne şahit olmak yaşanabilecek en büyük acılardandır. Ölüme bakış ve ölümün getirmiş olduğu üzüntü ile mücadele şekli kişiden kişiye göre değişir. Ancak ölümle ilk yüzleşmede kişiler genellikle aynı duyguları yaşarlar. Özellikle çaresizlik, suçluluk ve kızgınlığın sıklıkla rastlanan tepkiler olduğu bilinmektedir. Ölen kişinin ardından duyulan acı ve üzüntü ile yaşanan yas süreci çoğu zaman doğal süreçler halindedir. Kişiler önce şok ve inkâr durumlarını yaşar, daha sonra umutsuzluk ve hüzün gibi duygular ortaya çıkar. Yine kaybedilen kişi ile ilgili olarak öfke veya suçluluk duyguları ortaya çıkabilmektedir. Belli bir zaman sonra yakınına kaybeden kişi, bu durumu kabullenir ve kaybettiği kişiyi rahatsızlık duymadan hatırlayacağı bir seviyeye gelebilir. (Şimşek Arslan ve Buldukoğlu, 2019: 403; Sinirlioğlu Ertaş, t.y.)

Yapılan araştırmalar; ölümün yaşlıların başına gelecek bir durum olarak algılanması sebebiyle, kaybedilen bireyin çocuk veya genç olmasının ölümün verdiği acı ve üzüntüyü arttırdığını ortaya koymaktadır. Bu sebeple küçük ve genç yaştaki ölümlerin dayanılması en güç ölümlerden olduğu bilinmektedir. Bir anne - baba için evladının ölümüne şahit olması ise tarif edilemeyecek derecede büyük bir acıdır. Ölümdeki tabii sıra için önce ebeveynin sonra çocukların ölmesi yönünde bir algı bulunmaktadır. Bu sebeple çocuk kaybı, ebeveynler için akıl almaz ve anlaşılmaz bir durum arz edebilmektedir. Yine araştırmalar ölümden en fazla etkilenen grubun ebeveynler olduğunu göstermektedir. Çocuğun ölümü ebeveynler için yaşamın anlamının tamamıyla yok, dünyalarını bütünüyle alt üst edebilir. Genel olarak diğer yakın kayıplarından farklı olarak ebeveyn için çocuk kaybının verdiği acı yıllar içinde azalsa bile asla tamamen geçmemektedir. Yaşanan acı ve üzüntü zaman içerisinde farklı yoğunluklarda olsa bile sürekli hissedilmekte ve ebeveynlerin çocukları ile aralarındaki bağın kopmadığı ifade edilmektedir. (Arslan ve Buldukoğlu, 2019: 407-8; Cesur, 2012: 24)

Kişilerin yakınlarının ölümlerine tahammül etmelerinde inancın büyük etkisi bulunmaktadır. Kişinin inancı zorluklara karşı kendisine güç verebilmektedir. Bu zorlukları yenmesindeki temel bakış açısının iyimserlik olduğu yapılan çalışmalarda görülmektedir. Kişi başına gelen herhangi bir zorluğa karşı ne kadar iyimser bir bakış açısı geliştirebilirse o zorlukla başa çıkma potansiyeli o oranda artmaktadır. Bu iyimser bakış açısını geliştirmede dinî ve manevî değerlerin yeri inkâr edilemez (Arıcı, 2014: 55-56; Cesur, 2012: 23).

Öldükten sonra da hayatın varlığını kabul eden bir inancın müntesipleri için kaybedilen yakınlarla ahirette buluşma ümidi her zaman vardır ve bu ümit kişiler için önemli bir teselli kaynağıdır. Bu bağlamda İslam dininin en önemli inanç esaslarından birini öldükten sonra dirilmeye ve ahirete iman oluşturmaktadır. İslam ölümü bir son değil, yeni bir hayata açılan kapı olarak görmektedir.

Her nefsin ölümü tadacağını belirten Kur'ân, ölümün hayat gibi bir imtihan vesilesi olduğunu belirtmekte (Mülk, 67/2) ve sabredenleri müjdelemektedir (Bakara, 2/156). Kur'ân, sâlih amel işleyen eşlerin çocukları ile birlikte cennette buluşacaklarından söz etmektedir:

"Siz ve eşleriniz sevinç ve mutluluk içinde cennete girin." (Zuhruf, 43/70).

"Ey Rabbimiz! Onları ve onların babaları, eşleri ve çocuklarından sâlih olanları da kendilerine vadettiğin adn cennetlerine koy." (Mü'min, 40/8).

"Adn cennetleridir; oraya babalarından, eşlerinden ve çocuklarından sâlih olanlarla beraber girecekler, melekler de her kapıdan onların yanına geleceklerdir." (Ra'd, 13/23)

Aile bireylerinin cennette bir araya geleceğini ifade eden bu âyetlerin haricinde, Kur'ân'da cennet ehlinin etrafında dolaşan, onlar için sürûr ve mutluluk kaynağı olan ve ebedî bir hayata sahip çocuklardan (Vâkıa, 56/17) söz edilmektedir. Âyetteki çocuklar anlamına gelen "vildan" kelimesi ile ilgili olarak İslam âlimleri, çoğunlukla bülûğ çağına ermeden ölen çocukların kastedildiği görüşündedirler. (Kurtubî, 2006: 528; Mâturîdî, t.y.: 350; Mâverîdî t.y.: 383) Buna göre sâlih anne babalar küçük yaşta ölen çocuklarına cennette kavuşacaklar ve orada beraber yaşayacaklar. Bu

çocukların anne babaların etrafında dolaşıp onlara hizmet etmeleri aslında anne ve babalarına olan düşkünlüklerinin bir göstergesi olarak anlaşılmalıdır. Bunların hareketliliği anne ve babalarına hizmet edip durmaları, oradan oraya koşuşturmaları, onların sevimlilik ve güzelliklerini arttırmaktadır.(Güllüce, t.y. :75)

Hadislerde ise küçük yaşta ölen çocukların anne ve babaları için rahmet ve mağfiret vesilesi olacağı daha açık bir şekilde ifade edilmektedir:

“Henüz ergenlik çağına ulaşmamış üç çocuğu ölen her Müslümanı Allah, çocuklara olan rahmet ve şefkati sebebiyle cennete koyar.”(Buhârî, 1422: 73; Müslim, 1991: 2028)

“Hz. Peygamber, ‘Sizden (henüz ergenlik çağına gelmemiş) üç çocuğunu âhirete gönderen her kadın için, bu çocuklar cehennemde karşı mutlaka siper olur.’ buyurdu. İçlerinden bir kadın, ‘Bu durum iki çocuk gönderenler için de geçerli midir?’ dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, ‘Evet, iki çocuk gönderen için de durum aynıdır.’ cevabını verdi.”(Buhârî, 1422: 73)

“Kıyâmet günü kullar sorguya çekilirken müminlerin çocukları gelirler. Allahu Teâlâ Cebrâil aleyhi’s-selâma ‘Bunları cennete götür’ diye buyurur. Çocuklar cennetin kapısı önünde dururlar ve anne babalarını sorarlar. Cennetin bekçileri çocuklara ‘Ana babalarınız sizin gibi değiller, onların günah ve kötülükleri var.’ derler. Bunun üzerine çocuklar ağlayıp bağırlar. Allah, Cebrâil’e ‘Bu bağırmalar nedir?’ diye sorar. Cebrâil, ‘Allah’ım sen daha iyi bilirsin, bunlar müminlerin çocuklarıdır. Ana babalarımız girmeden biz de cennete girmeyiz, diyorlar.’ şeklinde cevap verir. Allah subhanehu ve teâlâ ‘Ey Cebrâil herkesi bırak, bunların ana ve babalarının ellerinden tut ve rahmetim sebebiyle bunlarla birlikte cennete koy’ buyurur.”(Meclisî, 1403: 123)

Yukarıdaki hadislerde, özellikle de Şîî kaynaklarından olan Meclisî’nin Biharü’l-Envâr’ında geçen hadiste; küçük yaşta ölen çocukların anne ve babaları olmadan cennete girmek istememeleri ve Allah’ın rahmetiyle onları cehennemden çıkarmaları mevzûsu, bu çalışmada incelenen manzûmenin ana konusunu teşkil etmektedir. Manzûmede hadisle mutabık olarak küçük yaşta ölen çocuklarının ölümleri karşısında sabırlı davranan ebeveynlerin ahirette çocuklarına kavuşacakları hatta çocukların ebeveynlerine şefaat ederek onları azaptan kurtaracakları canlı bir üslupla anlatılmaktadır. Esas itibarıyla manzûme, bu hadisin edebî bir üslupla hikâyeleştirilmesi şeklindedir.

Manzûmenin Özellikleri

Çalışmada incelenen manzûme, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu’unda 06 Mil Yz A 9084/6 demirbaş numarası ile kayıtlı olan kitapta yer almaktadır. Abadî kâğıda yazılmış eserin ölçüleri 150x100-100x60 mm’dir. Manzûme 155 varaklı eserin 1b-13a varakları arasındadır.

Dil ve İmla

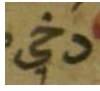
Herhangi bir tarih, müellif veya müstensih kaydı olmayan manzûmenin dil ve imla özelliklerinden Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait olduğu anlaşılmaktadır. Aşağıda dönemin özelliği olarak eklerin kullanımına bazı örnekler verilmiştir. Kelimelerin geçtiği beyitler parantez içinde gösterilmiştir:

- IsAr: alısardur (1), ögüdüser (21)
- Ur: alur, bilür (4), irişür (16)
- +dUr: pehlüvândur (6), nicedür (10), goncador (10)
- dUk: açılmaduğ,
- gU: sevgü (12,40)
- IbAn/-IbAnI: yıkıbanı (23), binübeni (32), girübeni (36), diyüben (47)
- +UmUz: hâcetümüz (38),

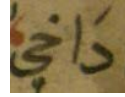
- Uñ: varuñ (44)
- UñUz: bilüñüz (44)
- +UmUz: ‘aqlumuz (61)
- mAz: aldurmazuz, kaldurmazuz (61)
- +Un: hürüñ (62), habibüñ (65)
- IcAk: öliceK (66)
- AvUz: bulavuz (114)
- ğİl: yarlığagıl (132)

Yine metinde dönemin dil özelliklerini yansıtan arkaik kelimeler veya dönemin söyleyiş özelliklerini taşıyıp bugün kullanıldığından farklı şekillerde telaffuz edilen kelimeler bulunmaktadır.

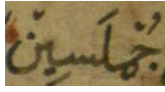
Nesih ile yazılan eserde siyah mürekkep kullanılmıştır. Metnin başlığı konumundaki “*Kāle Resūlu’llāh Şalla’llāhu ‘Aleyhi ve Sellem*” ifadesi kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Eser harekelidir. Türkçe kelime ve eklerin yazılmasında belli bir standart yoktur. Atıf vav’ı kimi zaman yazılırken kimi zaman ötre ile gösterilmiştir. Kelime ve ekler yazılırken ünlüleri göstermek için elif, vav, ye ve he harfleri kimi zaman yazılırken kimi zaman yazılmamıştır. Aşağıda aynı kelime ve eklerin farklı şekillerde yazımına örnekler verilmiştir:

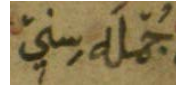
dağı (5)

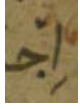
dağı (6)

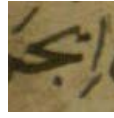
cümlesin (7)

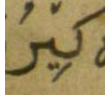
cümlesini (7)

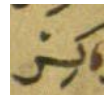
iç-(2)

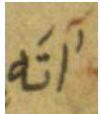
iç- (3)

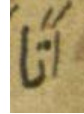
gir- (15)

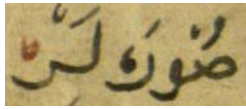
gir- (28)

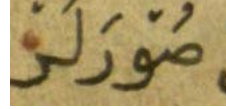
ata (38)

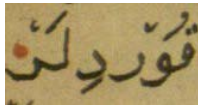
ata (13)

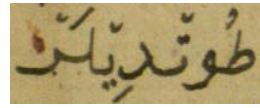
şoralar (42)

şoralar (43)

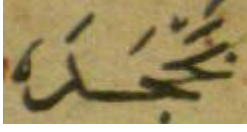
kurdılar(45)

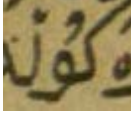
tutdılar (48)

Kelimelerin yazımında da bazı yanlışlıklar göze çarpmaktadır. Örneğin Farsça bağçe kelimesi bağçe şeklinde, gül kelimesi vav harfi kullanılarak, Türkçe od kelimesi de ot şeklinde yazılmıştır:

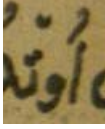
¹ Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki.

bahçe (11,12)

gül (11)

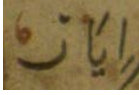

od (57)

Şekil Özellikleri ve Vezin

Manzûmenin nazım şekli mesnevidir. Ancak 111-119 beyitlerde, kıta nazım şekli ile yazılmış olup ilk mısralar serbest, 2. mısralar kendi arasında kafiyelidir. Remel bahrinin *fâilâtün fâilâtün fâilün* kalıbıyla yazılan manzûmenin vezninde bazı kusurlar göze çarpmaktadır. Eserde birkaç yerde zihaf ve kusurlu med yapıldığı görülmektedir.

Manzûmede tenkîs yapılması bir diğer aruz kusuru olarak görülmektedir. Tenkîs, kapalı heceyi açık hale getirmek için kelimeden harf çıkarma anlamına gelmektedir (Düzenli ve Bulak, 2018:163). Tenkîs yapılan ifadelerin imlada gösterilmesi dikkat çeken bir husustur. Örneğin “*Yayı vardur korukuludur hem i yâr*” beytinde “iy” olan nidâ edatı vezin gereği “i” şeklinde okunmalıdır. Bu durum imlaya da aksetmiş ve “iy” yerine “i” yazılmıştır:

Türkçe kelimelerde med yapılması da manzûmede rastlanan bir aruz kusurudur. Normalde Türkçe kelimelerde med yapılmaz. Yine de şairlerin veznin doğru uygulanması amacıyla gerektiği durumlarda Türkçe kelimelerde de med yaptığı görülebilmektedir (İpekten 2014:155-57). Örneğin “*İçi taşu od düşmüşdür yanar*” mısrasından od kelimesi vezin gereği medli okunmalıdır. Bu kusurların haricinde vezne uymayan bazı mısralar da bulunmaktadır. Vezinle ilgili tüm bu sorunlar müellifin aruza yeterince hâkim olmadığını göstermektedir. Bunlara ilaveten 5 beytin birer mısrasının eksik olduğu görülmüştür.

Muhteva

Herhangi bir başlığı olmayan manzûmenin başında “*Kāle Resūlu ’llāh Şalla ’llāhu ‘Aleyhi ve Sellem*” ifadesi yer almaktadır. Bu da manzûmenin hadis kaynaklı olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Manzûme ölümün herkese geleceği, herkesin ölüm şerbetini içeceği gerçeğini dile getirerek başlamaktadır. Büyük, küçük, peygamber, masum; herkes ölümün oklarının hedefindedir. Bu girişten sonra müellif, ölen küçük çocukların arkasından anne ve babalarının yaşadığı büyük acıyı anlatmaktadır. Anne babalar için çocukları iki dünyadan bile daha kıymetlidir, onların sevgisi hiçbir şeye değişilmez. Çocuklar gül bahçesinin goncasıdır. Ancak ölüm âfeti büyük küçük dinlemez, bir değirmen gibi her şeyi öğütür. Çocuklarının ölümüne şahit olan anne babaların ise elinden hiçbir şey gelmez.

Çocuklar ölünce sorgusuz sualsiz cennete gidip hulle giyerler, melekler onları karşılar ve başlarına taç koyarlar. Ancak anne babalarından ayrı düşmüş olan bu çocuklar cennete ve nimetlerine hiç iltifat etmezler. Onlar anne babalarıyla buluşacakları günü beklerler. Cennetin kapısında

bekleyerek her gelip geçenden anne ve babalarını sorarlar. Cennet ehlinin tamamı cennete girdiği halde anne babalarının gelmediğini gören bu çocuklar, onlara ne olduğu sorar ve günahları sebebiyle cehenneme girdiklerini öğrenirler. Bunun üzerine Allah'a yalvaran çocuklar anne ve babalarını cennete koymasını niyaz eder, eğer onlar gelmezse cennete girmeyeceklerini söylerler. Bu arada Hz. Peygamber'in ölen çocukların anne ve babalarıyla cennete gireceği şeklinde bir hadisin olduğunu, Hz. Peygamber'in yalan söylemeyeceğini bu sebeple onların cehennemden çıkarılmalarının hak bir vaat olduğunu dile getirirler. Allah, Hz. Peygamber'in vadinin hak olduğunu ve onun yalandan müberra olduğunu söyleyerek Cebrâil'e çocukları götürüp anne babalarını cehennemden çıkarmaları emreder. Çocuklar Cebrâil ile cehennem yaklaştıklarında cehennem meleklerinin başı olan Malik'i görürler. Müellif, Mâlik'in nispeten uzun sayılabilecek tasvirini yaptıktan sonra cehennemin kapısının açıldığını dile getirmektedir. Çocuklar anne babalarını cehennemde ilk gördüklerine korkup kaçarlar ancak anne babaları onlara seslenerek onlardan yardım dilerler. Seslerinden anne babalarını tanıyan çocuklar, onları Mâlik'in elinden alarak Kevser ırmağına getirirler. İrmakta yıkanan anne babalar cennete girerler. Onların bu durumunu gören cehennem ehli hayflanarak kendilerini kurtaracak bir çocuklarının olmadığına üzülmüşler. Müellif, okuyuculardan Hz. Peygamber'e salavat ve kendisine fatiha talebi ile manzûmeyi bitirmektedir.

Metnin kuruluşunda dikkat edilen hususlar

Metinde imla ve vezin konusunda bazı sorunlar mevcuttur. Bu sebeple metnin çeviri yazımında bazı hususlara dikkat edilmiştir:

- 1- Vezin ve anlam gereği metinde olması gerektiği düşünülen ibareler köşeli ayraç [] içinde gösterilmiştir:
- 2- Metinde yazıldığı halde vezin ve anlam gereği metinde olmaması gereken ifadeler küme işareti { } içinde gösterilmiştir:
- 3- Varak numaraları köşeli ayraç içinde, beyit numaraları yay ayraç içinde yazılmıştır.
- 4- İmlada bir bütünlüğün olmadığı, bazen aynı kelimenin farklı şekillerde yazıldığı görülmektedir. Bu tür durumlarda kelimenin metindeki yazılışı esas alınmıştır.
- 5- Bazı mısraların hiçbir şekilde vezne uymadığı görülmektedir. Bu gibi durumlarda mısranın vezne uymadığı dipnotta belirtilmiştir.

SONUÇ

Başa gelen ölüm musibeti içinde belki de en zoru, anne baba için evladını kaybetmektir, yapılan araştırmalar da çoğunlukla bu yargıyı desteklemektedir. Evlat kaybı yaşayan anne babaları teselli edebilecek hususların en önemlileri onların manevî değerleri ve inancıdır.

İslam küçük yaşta ölen çocuklar için ahiret hayatına yönelik olarak bazı müjdeler vermek suretiyle ebeveynleri teselli etmektedir. Kur'an'da ebedileştirilmiş çocuklar anlamında geçen *vildanun muhalledun* ifadesi ile İslam âlimlerinin geneline göre erken yaşta ölen çocuklar kastedilmektedir. Onların cennette anne ve babaları ile birlikte olacakları ve evlat sevgisini cennette de tatmalarını sağlayacakları ifade edilmektedir. Hadislerde ise erken yaşta ölen çocukların anne babaları için rahmet ve mağfiret vesilesi olacakları ve onlara şefaat edecekleri ifade edilmektedir.

Çalışmada erken yaşta ölen çocukların anne babalarına şefaat edeceklerini anlatan hadislerden mülhem kaleme alınmış bir manzûme konu edilmiştir. Müellif bilgisi bulunmayan manzûmenin dil özelliklerinden Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait olduğu anlaşılmaktadır. Manzûmede imlâ ve vezin açısından bazı kusurların olduğu görülmektedir. 133 beyitten oluşan manzûmede, 5 beyitte birer mısranın yazılmadığı görülmektedir. Tüm bu aksaklıklara rağmen manzûme Eski Anadolu Türkçesi metinlerinden olması, Hz. Peygamber'in hadisini tahkiyeleştirmesi ve evlat acısı gibi her dönemde var olan bir sorunu konu edinmesi gibi sebeplerle önemli görülmektedir.

1. **Metin**

[1b] Kāle Resūlu'llāh Şalla'llāhu 'Aleyhi ve Sellem

[fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün]

1. Hāḡ ölümden kılmış [anuñ]¹ ḡapusın
Alısar-dur işbu ölüm hepüsin
2. Ol ḡapudan cümlesi geçse gerek
İşbu ölüm şerbetin içse gerek
3. Bay u yoḡsul dükeli andan geçer
Bu ölümün şerbetinden hep içer
4. Ne ulu dir ne kiçi dir hep alır
Va' desin her birinün ol bilür
5. Yayı var-dur ḡorḡulu-dur hem i yār
Zehr-i ḡātilden daḡı hem oḡı var
6. Pehlüvān-dur kimse anı başımaz
Yayını daḡı anuñ hem yaşımaz
7. Gözi vardur cümlesin baḡar görür
Ol oḡ-ıla cümlesini ol urur
8. Urur oḡın hiç birin esirgemez
Bu nebidür yā bu ma' şümdur dimez
9. ḡamu ma' şümları da hep ol urur
Atasıyla anasın ḡasret kıılır
10. Gör bu ma' şüm ḡāllerini nicedür
Şol açılmadıḡ bular bir ḡoncadur
11. Tāze güldür baḡçede bular i yār
Alısar-dur bunları ol mevt-i cār
12. Dikmiş ata_ana² buları baḡçede
Sevgüsi degül bularuñ aḡçede
13. Ata ana gice gündüz ḡırmadı
Terbi {y}yet kıılır [kim] ol gün görmedi
14. Gice gündüz bunları besler olur
Kendü başın ḡoyar anlara alır
15. Dü cihāndan anları yigrek sever
Nāra girse lā-cerem bile girer

¹ Varak 1a'da bu beyit yazılmıştır, orada anuñ ifadesi de yer almaktadır. Bu sebeple burada da anuñ kelimesi eklenmiştir.

² Metinde, ata ana dikmiş

- [3a]
16. İ' tibārı yok {iş} bu mālā aķçeye
Bugün āfet irişür ol baķçeye
17. Ölüm odı ğoncaları hep yaķar
Ata ana ķarřuda ũurmiř baķar
18. şöyle bī-ĉāre ķalur ol ħāl-ıla
ĉāre bulmaz aķçe ile māl-ıla
19. Yir-ile ğök bir degirmen gibidür
Cümle ħalkı lā-cerem ol öğüdür
20. Ol degirmenüñ şuyı bil ağudur
Hiĉ ĉaķıldığı belürmez öğüdür
- [3b]
21. Bil ki 'Azrā'ıl degirmen řaķibi
Öğüdüser cümle ħāzır ğāyibi
22. İşbu ma' şüm da arada öğünür
[...]
23. Bunlaruñ alur [hem] ol ğoncasını
Yıķıbanı bozar ol nicesini
24. Burada bunlar murād almadılar
Bu cihānuñ lezzetin almadılar
25. ũüñlerdür burayı ol terk ider
[...]
26. Nice ũura ũüñi olan burada
Lā-cerem bülbül olan ğüle gide
27. Ğoncalar-dur burayı ol terk ider
Bülbül olan ğirü ol ğüle gider
- [4a]
28. İli cennet-dür bularuñ bil i yār
Öldüğine küfre ğirme iĥtiyār
29. Eve gitdi lā-cerem onda olur
Ata-yıla anayı anda bulur
30. Ğünāhı yok bularuñ yek-sān gider
Ħaķ yolına dükeli fermān gider
31. Ħulle ğiyüp başına tāc uralar
Bu melekler ķarřusına ũuralar
32. Ol Burāķ'a binübeni gideler
Hem Burāķ'ı bu melekler yideler

- [4b] 33. Ol kıyāmet ıssısını görmeye
Eglenüben ol arada tırmaya
34. Geçe gide ol şırātı bilmeye
Bir nazar ol tāmuya hiç kılmaya
35. Çünkü cennet kapısına varalar
Cenneti şöyle mu‘ ayyen göreler
36. Girübeni cennete bakmayalar
Meyl idüben ol yaña akmayalar
37. Hiç nazar kılmaya bular cennete
Arzuları atası-yla-dur ana
38. Hācetümüz bunda maqbūl ola mı
Ata-yıla ana bizi bula mı
- [5a] 39. Bunca vaktüdür biz ğarīblik ğurbetin
Ata-yıla anamuzuñ hasretin
40. Anlaruñ sevgüsine biz toymaduk
Dağı elden sevgüsini koymaduk
41. Anlara müştāk-ıduğ görmeklige
Yüzümüz ayağına sürmeklige
42. Kapusunda cennetüñ hep duralar
Her gelene göreler hem şoralar
43. Cennet ehli dükenince şoralar
Şoñra gelen kavme dağı şoralar
- [5b] 44. Şoñra gelen diyeler kim bilüñüz
Nāra gitdi varuñ anda görüñüz
45. ‘Adl-içün anda terāzī kırdılar
Ne var-ısa hayr u şerden şordılar
46. Şerri ağır geldi anda bī-gümān
Virmedi Hāğ anlara hergiz emān
47. Hāğ te‘ālā anları gör n’eyledi
Nāra sürüñ diyüben emr eyledi
48. Ol zebāniler gelüben tıtdılar
Yedibeni nāra alup gitdiler
49. Çünkü bular bu sözi işitdiler
Gel gör imdi kendüler de n’itdiler
- [6a] 50. Ağlayuban anda zārī kıldılar

- Baş açuban saçlarını yoldılar
- [6b] 51. Cıblag olup hullelerin atdılar
Başların secdeye koyup yatdılar
52. Ata-yıla anamuzı yā Hudā
Nāra şaldūñ eyledūñ bizden cūdā
53. Anda ayırduñ bizi sen iy Raḥīm
Bunda da mı ayırursın yā Kerīm
54. Bize bundan daḥı ne düş-vār ola
Ata-yıla anamuz nārda kıala
55. Cennet-ile bize senūñ minnetūñ
Uş cehennem oldu bize cennetūñ
56. Bize cennet bir ḥarābāt-ḥānedür
Cennetümüz ata-yıla anadur
57. Cennetūñ bize bugün uş od durur
Anlaruñla nār bize cennet durur
58. İdemezüz burada hergiz ārām
Yimek içmek cümlesi bize ḥarām
59. Ata-yıla ana bizi görmedi
Terk iderüz cennetūñi sermedi
60. Ol cihānda sen ayırduñ yā Kerīm
Bunda da mı ayırursın yā Raḥīm
- [7a] 61. ‘Aqlumuzu burada aldurmazuz
Başumuzu secdeden kıaldurmazuz
62. Cennet-ile ḥūruñı biz n’idelüm
Virmez-iseñ biz de anda gidelüm
63. Yanmağ-ıla anda saña n’olısar
Çıkmağ-ıla mülküñe ne geliser
64. Biz burada ṭurmayuban giderüz
Ḥūr-ıla cennetūñi [biz] n’iderüz
65. Ol ḥabībūñ ol Muḥammed Muştafā
Ol durur ma‘ rifeti şıdķ u şafā
- [7b] 66. Biz öliceκ anlara söz söylemiş
Ata-yıla anaya va‘ de_eylemiş
67. Anda dimiş bunlara ağlamañuz
Yüregüñüz ağlayup tağlamañuz

68. İşbu ölüm Tañrı'dan gelür bize
Anlaruñ ölmekligi yig-dür bize
69. Yitiben gitmez bularuñ cānları
Āhiretde bulırsarsız anları
70. Cümlesini girü Tañrı yarada
Buluşursız anlaruñla orada
71. Bunlar[un] ölmesi size yigrek
Sizi alup cennete gitse gerek
- [8a] 72. Sizüñ-ile anda bile olısar
Sermedī cennetde bile kalısar
73. Böyle dimiş ol ḥabībūñ Muşafā
Sözi bütün 'ahdine ider vefā
74. Muşafā ḥağdur ḥağı görmek gerek
[...]
75. Muşafā'yı sen seni gerçek kılan
Virmez-iseñ Muşafā olur yalan
76. Ḥāşā ol Muşafā [kim] yalan ola
Ata-yıla anamız nārda kıla
77. İşit imdi işbu sözi yā imām
Çünkü bunlar bu sözi kıldı tamām
- [8b] 78. Ḥağ Çalap'dan gele anda bir nidā
Yağmayayum atañuzı ben oda
79. Muşafā sözinde yokdur hiç ḥaṭā
Kılalum atañuzı size 'aḡā
80. Gerçek eydür [ol] ḥabībüm Muşafā
Sözi bütün 'ahdine ider vefā
81. Ben Kerim'em biliñüz luṭf işlerem
Atañuz {1} anañuzı bağışlaram
82. Varuñ imdi anları siz alıñuz
Alubanı cennetüme geliñüz
- [9a] 83. Emr ide Cebrā 'il'e hep varalar
Ol cehennem kıpusına turalar
84. Çünkü bunlar ol caḥīme varalar
Bağıban Mālik'i anda göreler

85. Hîç yok anuñ gibi gebr-i haķır
Gözleri hem yıldırım gibi şaktır
86. Şöyle gök gürleri gibi gürleri³
İşidenler yir yüzünde kırılır
87. Tağa baksa lâ-cerem tağ eriyer
Baħre baksa şuları hep kıriya
88. Her neye bakar-ısa gör kim n'ider
Bağduđunu lâ-cerem ol kaħr-ider
- [9b] 89. Zehr-ile oddan yaratmış ol Ğanî
Baħanuñ cānı gider kalur teni
90. Hağ müvekkel kılmış anı nārına
Mālik itmiş ehl-i nāruñ varına
91. Hağ yaratmış-dur anı şey'un ' ucāb
Gözlerinde yok durur anuñ hicāb
92. Ev anuñ-dur kapusın bekler durur
Dükeline oradan bakar görür
93. Turuban ol kapuda gör kim n'ider
Her birine bir ' azābı emr ider
- [10a] 94. Dāyimā meşğül durur ol işine
Kimsenüñ bakmaz gözinüñ yaşına
95. Heybetinden od odı turmaz yaķar
Her nazarda tamuya o[l] kim bakar
96. Vaşfa gelmez Mālik'ün bil sīreti
Kim ola kim yite añā kudreti
97. İşbu sözden daħı sen añlayasın
' Āciz olup fikrünüñ tañlayasın
98. Biz gelem {bir} Cebrā'ıl['üñ] hāline
Bir görelüm Mālik-ile kāliline
99. Cebrā'ıl dir aç kapuyı görelüm
Ata-yıla ana hālin görelüm
- [10b] 100. Mālik eydür destür oldu mı bize
Tā kapuyı açıvirem ben size
101. Cebrā'ıl dir Hağ Çalab'dan gelürem
Ata-yıla anayı ben aluram

³ Mısra vezne uymuyor

102. Açıvire kapuyı ol dem gire
Ata-yıla ananuñ hâlin göre
103. Yaş-ıla gözleri olmuş[dur] kanar
İçi taşu oda düşmüşdür yanar
104. Yana yana gövdesi olmuş kömür
Nâr içinde nitelim kızmış demür
- [11a] 105. İşbu ma⁶ şümlar bakuban gördiler
Nefret⁴ idüp girü kaçup tırdılar
106. Görseler kim yüzi kara kişiler
Gözlerinden lâ-cerem od ışılar
107. Bunlar eydür idemezüz biz temiz
Bu degül-dür ata-yıla anamız
108. Diyeler kim yâ oğullar gelünüz
Ata-yıla anañuzu bilünüz
109. Hâlümüzi bakuban gördünüz
Nefret⁵ idüp girü kaçup durduñuz
110. Vaqti-dür kim siz tarahhum idesiz
Bizi bundan alubanı gidesiz
- [11b] 111. Nâr içinde işde kaldıq mübtelâ
Yana yana kömür oldu tenümüz
112. Bunda bize kimse yardum itmedi
Yoğ-imiş hiç hayr-ıla ihsânumuz
113. Şaldı bizi bu zebâniler oda
Hiç tarahhum kılmadı Subhân'umuz
114. Biz dilerdük bāğ u bahçe bulavuz
Uş od oldu bāğ-ıla bostânumuz
115. Umar-ıduq cennet içre [hem] sarây
[...]
116. Atañuzuz bizi bundan kırtaruñ
İy bizüm tütülerimüz cânumuz
- [12a] 117. Ger dilerseñüz bizi iy kızılar
Bizi yine çıkarur Yezdân'umuz
118. Şefkatünüz olur-ısa ataya
Cennet içre olısar seyrânumuz

⁴ Metinde, nazret

⁵ Metinde, nazret

119. Tiz çıkaruñ işbu nârdan siz bizi
Bes hemân sızsiz bizüm dermânumuz
120. Gel gör imdi işbu ma' şüm cânları
Ünlerinden tanıyalar anları
121. Ünlerinden {çünkü} bu{n}lar bile anları
Mâlik elinden alalar buları⁶
- [12b] 122. Çün{ki} ata anaların{1} çıkaralar
Ol hayât ırmağına getüreler
123. Gövdeleri kömüre benzer kıra
Kim ola kim kıatına anlar tıra
124. Bunlar ol ırmağda girüp yunalar
Şöyle on dört günlük aya döneler
125. Ata-yıla anası bile ola
Sermedî cennetde ebedî kıala
126. Gerçi bunlar kıasret oldu burada
Öldüğine şükr iderler orada
127. Oğlı kıızı olmayanlar orada
Kıasret idüp zârî kıilup âh ide
- [13a] 128. Kim n'olaydı oğlumuz ola-yıdı
Bizi bunda gelüben ala-yıdı
129. Biz dağı bunlar gibi kııka-yıduğ⁷
Muştafa'nun yüzine kıa-kayıduğ⁸
130. Böyle diyüp zârî kıilup ağlaya
Ağlayuban yüregini tağlaya
131. Fâ' ilâtun fâ' ilâtun [fâ' ilât]
'İşk-ıla Muşammed'e vir⁹ şalavât
132. Raşmet-ile yarlığagıl yâ Ğani
[...]
133. Her kim diler-ise raşmet kıazana¹⁰
Fâtiha okıya bunı yazana

KAYNAKÇA

⁶ Metinde, buları alalar

⁷ Metinde, kııkayıduğ

⁸ Metinde, kıakayıduğ

⁹ Metinde, vir Muşammed'e

¹⁰ Mısra vezne uymuyor.

- Arıcı, N. (2014). *Travmatik Yas Sorununda Aile Dayanıklılığı Programının Kadınlardaki Travma Sonrası Stres, Yas ve Aile Dayanıklılığı Düzeylerine Etkisi*. (Doktora Tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Arslan Şimşek, B. ve Buldukoğlu K. (2019). Yasın Aile Üzerine Etkilerini Azaltmak İçin Uygulanan Yas Destek Programları. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 11(3), 402-417. <https://doi.org/10.18863/pgy.444297>
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil b. İbrâhim b. Muğîre el-Cu'fî (1422). *el-Câmiu's-Sahîh* Beyrut: Dâru Tevki'n-Necâd.
- Cesur, G. (2012). *Yetişkinlerde Travmatik Yasın ve Travma Sonrası Büyümenin Psikososyal Belirleyicileri*. (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Düzenli, M. B. ve Bulak, Ş. (2018). Aruz Vezninin Türk Şiirine Tatbikinde Başvurulan İmlâ/Telaffuz Tasarrufları ve Mahiyetleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 43, 145-171. <https://doi.org/10.21563/sutad.447273>
- Güllüce, V. (t.y.). Kur'ân'da Cennet Çocukları İçin Kullanılan Vildan ve Gilman Kelimeleri. *EKEV Akademi Dergisi* 10(27).
- İpekten, H. (2014). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. 17.Baskı. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kurtubî. (2016). *el-Câmî li Ahkâmi'l-Kur'ân*. C. XIX. Beyrut.
- Mâturîdî, E. M. (t.y.). *Te'vilât*. C. V. Beyrut.
- Mâverdî. (t.y.). *Nüketü'l-Uyun*. C. V. Beyrut.
- Meclisî, M. B. (1403). *Bihâru'l-Envâr*. 2. Baskı. C. XXIX. Beyrut: Dâru İhyâ't-Turâsî'l-Arabî.
- Müslim, B. H. (t.y.). *Sahîhu Müslim*. 1. Baskı. Beyrut: Dâru İhyâi Kütübî'l-'Arabiyye.
- Sinirlioğlu Ertaş, H. (t.y.). "Ailede Ölüm", epsikiyatri, (Erişim 01.04.2021) <https://www.e-psikiyatri.com/ailede-olum>

Ek-1: Varak 1b-2a

Ek-1: Varak 12b-13a

